

Maurice F. Ouellet. Nėra ko ginčytis. Apie religijos ir individualiosios psichologijos suderinamumą

2008-10-08

Maurice F. Ouellet – katalikų kunigas ir praktikuojantis psichologas. Siūlome interneto dienraščio "Bernardinai.lt" skaitytojams šio dvasininko ir psichologo straipsnį, parengtą pagal pranešimą, skaitytą tarptautinėje A. Adlerio vasaros mokyklų ir institutų stovykloje, kuri vyko praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje JAV, Vermonto valstijoje. Straipsnis buvo išspausdintas Vokietijos leidinyje „Christ in Gegenwart“.

Kai 1933 metais Alfredą Adlerį aplankė dvasininkas Edgaras Rohrbacas, A. Adleris jį pasveikino tokiais žodžiais: „Labai džiaugiuosi galėdamas susipažinti su bažnyčios žmogumi, kuris taip aiškiai suprato, kad individualioji psichologija visomis išgalėmis stengiasi moksliskai interpretuoti pažangaus žmonijos vystymosi idealus. Visas mano darbas buvo tik indėlis į supratimą to, ką didžioji žmonijos dalis jau seniai žinojo...“.

Manau, svarbu suvokti, kad Adleris savo darbą matė kaip pastangą suprasti tai, ką žmonija visada žinojo. Man asmeniškai Adlerio mintys padėjo suprasti tiesas, kurios jau buvo mano vertybių sistemos dalis – vertybių sistemos, susiformuotos šeimoje, kurioje žinojimas apie Dievą ir priklausymas religijai visada buvo svarbus.

Harmonijoje su tikėjimu

Esu katalikų kunigas, dvylika metų praktikuojantis individualiąją psichologiją; niekada nepatyrčiau nesuderinamos prieštaros tarp psichologijos ir religijos. Mano požiūriu, katalikybė ir adlerietiška psichologija gali būti gerai derinamos tarpusavyje. Nuo pat pradžių suvokiau, kad ši psichologija kartu su mano tikėjimu sukuria tobulą harmoniją. Individualiosios psichologijos bendruomenėje radau giminingų, giliai religingų sielų. O tie, kurie nebuvo įsitikinę ar susidomėję religija, buvo dvasiškai išlavėję žmonės, rimtai pasirinkę pozityvaus žmonijos vystymosi gaires.

Man svarbu pamėginti parodyti religijos ir individualiosios psichologijos suderinamumą. Joms nėra dėl ko ginčytis. Ginčytis gali tie, kas nori. O tokių yra tiek mano bažnyčioje, tiek ir psichologijos pasaulyje.

Psichologija nėra religija, nėra nė pakaitalas religijai, nors tokie modernūs mąstytojai kaip Maslowas, Rogersas, Frommas beveik mėgina ją tokia padaryti. Kita vertus, ir religija nėra psichologija, nors kai kurie religiniai mąstytojai noriai taip teigtų.

Žvelgiant istoriškai, mūsų nenaudai psichologai ir religijų atstovai vieni su kitais elgėsi nepagarbiai. Keletas psichologų, ypač iš ankstyvųjų Freudo sekėjų ir šiuolaikinių humanistų, pasmerkė religiją kaip primityvią, archaišką ir klaidinančią, kaip mitą, „opiumą liaudžiai“. Savo ruožtu teologai psichologiją laikė ateistine, racionalistine ir griauinančia santykį tarp Dievo ir jo kūrinijos, apsėstu ir individų dievinančiu humanizmu.

Nėra duomenų, kad Adleris religiją suprato taip pat kaip jo laikmečio psichologijos mąstytojai. Priešingai liudija jo dialogas su liuteronų dvasininku Ernstu Jahnu, įvykęs 1933 metais. Esu pastebėjęs, kad tarp adleriečių yra daug asmenybių su stipriais religiniais įsitikinimais, ir jie nepastebi prieštaros tarp savo religijos ir individualiosios psichologijos praktikos.

Galiu vienareikšmiškai tvirtinti, kad adlerietiška psichologija man padėjo tapti geresniu krikščionimi. Niekaip nemėgindama griauti mano tikėjimo, padėjo man giliau jį suprasti, geriau pažinti save kaip žmogų ir Dievo vaiką. Taip pat manau, kad mano krikščioniška vertybių sistema pozityviai veikė mano priklausymą Adlerio kryptim.

Už savo silpnybes kaltinti kitus?

Kaip galėtų įvykti skilimas tarp psichologijos, kuri, kaip individualioji psichologija, siekia savigarbos ir bendrumo jausmo, ir religinių įsitikinimų, kurių pagrindinis priesakas skamba „mylėk savo artimą kaip pats save“? Juk nei psichologija mėgina tapti religijos pakaitalu, nei atvirkščiai. Psichologai nėra kunigai anei pastoriai, ir kunigai nėra per išventinimo malonę psichologai, tai faktas, kurį lengvai pamiršta tiek vieni, tiek kiti.

Per šios vasaros mokyklos atidarymą dr. Sonstegardas apibūdino adlerietišką psichologiją kaip „gyvenimo prasmę“. Kaip katalikas aš tikiu, kad mano gyvenimo prasmė – Kristaus gyvenimas ir mokymas, tai galioja ir krikščioniui evangelikui. Žydai kaip gyvenimo prasmę supranta Senojo Testamento mokymą.

Galima būtų apsispręsti tik vieną iš šių mokymų laikyti gyvenimo prasme. Tai kiekvieno laisvas pasirinkimas. Jei pasirinktume vien tik adlerietišką psichologiją, būtų galima sakyti, kad psichologija tampa religijos pakaitalu. Aš pasakyčiau, kad visi trys mokymai sudaro gyvenimo prasmę. Kiekvienas iš jų teikia ką nors ypač svarbaus.

Kartais susidarau įspūdį, kad religija suprantama kaip žmogaus laimės siekio priešas. Tikrai kai kurie iš mūsų – tiek psichoterapeutai, tiek pasauliečiai – patiria, kad rimtų problemų šaknys, atrodo, dažnai glūdi religiniame tikėjime, dar dažniau religiniame auklėjime. Mano gyvenime buvo laikotarpis, kai aš religiją kaltinau dėl kai kurių patirtų blogybių. Psichologija padėjo rasti geresnį požiūrį ir įstengiau liautis kaltinęs. Ji padėjo man geriau įvertinti tai, ką išmokau padedant religijai ir tikėjimui. Galbūt mes kaltiname savo šeimas ir institucijas dėl savo silpnybių? Galbūt mes reikalaujame iš jų tobulumo, atmetame jas dėl netobulumo ir mėginame susikurti pakaitalą, kuris, tikimės, bus tobulesnis? Manau, tos pastangos veltui. Juk galime išmolti pamilti klausimus ir nustoti reikalauti atsakymų.

Drąsa būti netobulam

Žmonės sudaro religines bendruomenes. Studijuoti jų istoriją reiškia nustatyti tam tikrą piktnaudžiavimą, paklydimus, neteisingumą ir netobulumą. Tai visų institucijų likimas. Tačiau kas galėtų užginčyti didelį jų indėlį į gyvenimo įprasminimą? Toks neigimas būtų artimas ignoravimui ir nusikalstų tiesai. Adleriečiai narsiai kalba apie „drąsą būti netobulam“. Mes netobuli ne tik kaip individai. Tokios yra ir mūsų valdžios, ir mūsų visuomenė, ir mūsų bažnyčios, ir mūsų pilietinės organizacijos, ir mūsų psichologinės kryptys. Kiekviena religija ieško, kaip sukurti žmonių visuomenę, kuri siektų tikėjimu Dievu pagrįstos gyvenimo prasmės, skatintų kiekvieno ir visos visuomenės laimę... Kiekviena religija pateikia mums gyvenimo modelį. Mano manymu, adlerietiška psichologija siekia to paties tikslo, nepaisant to, ar tikima Dievu, ar laikomasi kokios pripažintos religijos, ar ne.

Kiekvienam religingam žmogui, manau, psichologija gali padėti geriau išsiaiškinti, suprasti savo tikėjimą, patobulėti ir nušvisti. Kiekvienas, kuris psichologijoje ieško religijos pakaitalo, nusivils. Tiems, kurie mano išsiversti be religijos ir kurie adlerietišką psichologiją naudoja kaip gyvenimo būdą, linkiu daugiau jėgų. Tai jų pasirinkimas ir, beje, geras. Tiems, kurie turi ar kada nors turėjo religinių įsitikinimų ir jų atsiskė, adlerietiškos psichologijos gyvenimo įprasminimui nepakaks. Vieną dieną jie pabus ir pasijaus dvasiškai išsekę, nes nepaisė savo dvasinių poreikių. Tai nėra individualiosios psichologijos klaida. Greičiau pasirodys taip, kad buvo piktnaudžiauta adlerietiška psichologija ir tikėtasi iš jos daugiau, nei ji gali duoti. Trumpai tariant, adlerietiška psichologija gali padėti man geriau suprasti save, kitus ir net Dievą. Tačiau ji negali atstoti mano Dievo troškimo ir mano santykio su juo.

Pagalba tikintiesiems ir netikintiesiems

Noriu pateikti pavyzdį: kai įgijau išsilavinimą adlerietiškos psichologijos srityje, manęs klausdavo, ar mano religiniai įsitikinimai ir kunigystė neskatins manęs savo tikėjimo siūlyti kitiems ir taip trukdys psichoterapiniam procesui. Šiandien mano atsakymas būtų toks: tikrovėje adlerietiška psichologija man pasitarnavo padedant tikintiesiems ir nekliudė padėti netikintiesiems.

Maža to, šiandien aš paklausčiau nereligingų psichoterapeutų, kaip jie gali vesti tikinčiuosius, kai patys nepažino dvasingumo, ir kaip yra su tais jų pacientais, kuriems tikėjimas būtų buvusi geriausia terapija?

Toliau pateiksiu dvi išvadas, kurios geriau paaiškins, ką turiu galvoje: psichoterapeutu gali būti tas, kuris padeda kitam atrasti savo gyvenimo prasmę, nenaudodamas šiam tikslui Dievo ar religinio mokymo. Sielovadininkas yra tas, kuris padeda žmogui rasti savo gyvenimo prasmę, šiam tikslui pasinaudodamas Dievo buvimu ir religiniu mokymu.

Adlerietiška psichologija mane išmokė atrasti savo tikėjimo, prieš kurį maištavau, nes nesupratau savo, kitų žmonių ir institucijų prigimties, vertę.

Norėčiau tikėti, kad mano atveju išsipildė Adlerio ketinimas savo psichologija padėti suprasti. Mano manymu, tai įrodo Adlerio žodžiai Ernstui Jahnuui: „Aš laikau nemažu pagyrimu tai [...], kad individualioji psichologija vėl atrado daugelį prarastų krikščioniškos valdžios pozicijų. Aš visada stengiausi parodyti, kad individualioji psichologija yra visų didžiųjų judėjimų, kurių tikslas buvo žmonijos gerovė, paveldėtoja. [...] su visais šiais judėjimais ji susijusi bendromis pastangomis, kurios lydi kiekvieno mokslo ar technologijos vystymąsi, pastangomis siekti aukštesnio išsivystymo ir visų gerovės.“

Suprasti maldininkystės paslaptį

Girdėjau adleriečius sakant, kad dalyvavimas adleriečių susirinkime panašus į dalyvavimą bažnytinėse apeigose. Tiek vienur, tiek kitur susitinkama su abipuse meile, abipusiu priėmimu ir buvimu drauge su visais dvasioje. Čia rūpinamasi šeima, tikima žmonijos gerėjimu, ieškoma teisingumo. Pusiau juokais norėčiau paminėti, kad dar girdėjau kalbant, jog ir bažnytinėje bendruomenėje gali kilti ginčų dėl to, kam suteikti pirmenybę – Petruui ar Povilui, kas turi užimti prie stalo garbingiausią vietą arba dėl to, ar naujos mintys yra eretiškos. Atrodo, kad tam tikru laikotarpiu būta ir daugiau panašumų – buvo garbinami adlerietiškos psichologijos „šventieji“ (atsiduoda smilkalais...), tuo pat metu kovojant su naujomis, stipriomis nuomonėmis, pokyčiais, mėginimais atnaujinti gyvenimą.

Man nereikia naujos bažnyčios. Aš jau ją turiu. Man nereikia Dievo pakaitalo. Myliu tą, kurį pažįstu. Man nereikia bendruomenės, kuri būtų Dievo tautos pakaitalas. Ko man reikia – tai gebėjimo suprasti. Esu dėkingas už Adlerio mintis, už adleriečių meilę, kuria mane gausiai apdovanojo ir suteikė galimybę mano dvasiai augti, kad buvo sužadinta mano artimo meilė, kad mano santykis su Dievu tapo patvaresnis, brandesnis ir buvo pastūmėtas į išpildymą.

Kaip geras adlerietis aš tikiu, kad esu atsakingas už savo gyvenimą. Ir noriu būti atsakingas. Tikiu, kad Dievas davė man gyvenimą ir atsakomybę už jį. Noriu pripažinti šią dovaną. Taip pat tikiu, jog Jis mane veda šiame gyvenime. Taip pat tikiu, kad adlerietiška psichologija gali man padėti suprasti mano maldininkystės Dievui paslaptį – maldininkystės drauge su kitais, kuriuos aš myliu ir kurie mane myli, kaip kad Dievas mus visus myli.

Užbaigti noriu pateikdamas paralelę tarp psichoterapeuto ir sielovadininko ir padarydamas prieštaringą išvadą. Terapeutas yra tas, kuris gydo. Terapija tuomet priklauso – išmintingai pažvelgus – nuo gydančiojo pasirengimo kokybės. Sielovadoje arba religingo terapeuto atveju gydo Dievas ir Jis yra gydytojas. Sielovadininkas arba religingas terapeutas yra Dievo tarpininkas ir pasikliauja Dievu. Rūpinantis savo pasauliu Dievui reikia gerų terapeutų, kurie padėtų žmonėms suprasti save ir visuomenę. Galbūt ir terapeutams reikia Dievo, kuris dalyvautų gydymo procese?

Iš vokiečių kalbos vertė Edita Briedienė